

વૈશ્વિક વિકાસ અને ભારત

દિનેશ જી. લકુમ

૧. પ્રસ્તાવના

આજે વર્તમાન સમય દરમિયાન જગતના નકશામાં વિશ્વની સિદ્ધિઓમાં ભારતનો કે ભારતીઓનો હાથ હંમેશને માટે ઉપર રહ્યો છે. તેમાં બે મત નથી. આજે વિશ્વએ નત મસ્તક થઈ સ્વીકાર્યું છે કે ભારત એ પ્રગતિશીલ છે. તેમજ ભારત એક વિચારશીલ રાષ્ટ્ર છે. ભારતે UNની સલામતી સમિતિમાં અસ્થાઈ સ્થાન મેળવીને ભારતે વિશ્વ ફલક ઉપર પોતાની આગવી છાપ ઉપજાવી છે. બીજી તરફ કોમનવેલ્થ જેવા રમતોત્સવનું વિશ્વ કક્ષાનું મહત્વનું આયોજક બનીને ભારતે પોતાની આર્થિક તાકાતનો પરિચય આપ્યો છે. વિશ્વ આખું જયારે મંદીની ચપેટમાં છે ત્યારે ભારત મક્કમ ગતિએ વિકાસ હાંસલ કરી રહ્યું છે. વર્તમાન હાઈટેક વિશ્વમાં ભારતે દરેક ક્ષેત્રે વૈશ્વિક પ્રદાન કર્યું છે. પછી તે રાજકીય, રમત ગમત, આર્થિક, સામાજિક, આધ્યાત્મિક કે પછી તેથી વિશેષ ક્ષેત્ર પણ હોઈ શકે. ભારતીઓએ વિશ્વમાં એશિયન નહિ પણ ઇન્ડિયન તરીકેની છાપ ઉભી કરી છે. ભારતની બહાર રહી સુનીતા વિલિયમ્સ જેવી વ્યક્તિઓએ પણ ભારતની નામના વધારવામાં પોતાનો યથા યોગ્ય ફાળો આપ્યો છે. ભારતીઓએ ભારતમાં જ નહિ પણ ચીન, જાપાન તેમજ અમેરિકા જેવા મોટા દેશોમાં પણ પોતાનો પડઘો પડ્યો છે.

૨. વિકસતું ભારત

ભારત ચીન પછી કુલ વસ્તી તેમજ ખેતી પર આધારિત વસ્તી ધરાવતો બીજા નંબરનો દેશ છે. આધુનિક પદ્ધતિઓનો ઉપયોગ વધારી આજે ભારત દેશે મોટા ભાગની વસ્તુઓ જાતે ઉત્પન્ન કરવામાં હરણફાળ ભરી છે. દુનિયામાં શાકભાજી, નાળીયેર, સુર્યમુખી, કઠોળ, ચા, કાજુ જેવી વસ્તુઓમાં ભારતે પ્રથમ સ્થાન મેળવ્યું છે. ભારત ડાંગરના ઉત્પાદનમાં વિશ્વમાં બીજા સ્થાને છે. વિશ્વના કુલ ઉત્પાદનમાં ભારત ૨૧ ટકા કરતા વધારે હિસ્સો ધરાવે છે. વિશ્વમાં સૌથી વધારે પશુધન પણ ભારતમાં છે. ભારતમાં એશિયાની સૌથી મોટી અમુલ ડેરી ભારતમાં આવેલી છે. દુધના ઉત્પાદનમાં અમુલે વિશ્વભરમાં ક્રાંતિ કરી છે. જે શ્વેતક્રાંતિ તરીકે ઓળખાય છે. અમુલ શ્વેતક્રાંતિનું જનક કહેવાય છે. આજે સોય થી માંડીને મિસાઈલ તેમજ ઉપગ્રહો બનાવવામાં ભારત સક્ષમ બન્યું છે. ભારતમાં ગુજરાત રાજ્ય આજે વિશ્વ કક્ષાએ નામના મેળવી ચુક્યું છે. વર્તમાન સમયે યોજવામાં આવેલ વાયબ્રન્ટ ગુજરાત સમીટ-૨૦૧૫ એક આગવી સિદ્ધિ બની છે. ૨૦૧૫ ના નવા વર્ષની શરૂઆતમાં જ ગુજરાતની એક આંતરરાષ્ટ્રીય ઓળખ પ્રસ્થાપિત થઈ. આ સમીટની નોંધ વશ્વિક સ્તરે ચોક્કસ લેવામાં આવી છે જે ભારત માટે એક ગૌરવની વાત છે.

ભારત દેશમાં કુદરતી સંપત્તિ વિપુલ પ્રમાણમાં છે તેમજ આદિકાળથી ભારત દેશ ખેતી પ્રધાન દેશ રહ્યો છે. તેથી ભારતના ખેતઉત્પાદન પર આધારિત ઉદ્યોગો દ્વારા વિશ્વમાં નિકાસ થાય છે. ભારત દેશ દ્વારા મુખ્યત્વે અમેરિકા, કેનેડા, યુ.કે., ઈરાન, શ્રીલંકા, બાંગ્લાદેશ વગેરે દેશોમાં વિવિધ પ્રકારની નિકાસો કરવામાં આવે છે. ઈ.સ. ૨૦૦૦ના અંતે કેન્દ્ર સરકારની માલિકીના કુલ ૨૪૪ ઉદ્યોગો થયા છે. વર્તમાન વિકસિત ભારત પર નજર કરીએ તો સવિશેષ વૈશ્વિક ફાળાની પહેલ વિશ્વ સમક્ષ ભારતે કરી છે. ભારત આજે અર્થવ્યવસ્થાથી માંડીને રાજકીય, સામાજિક અને વૈજ્ઞાનિક જેવા વિવિધ પરિબલોમાં સમાન રીતે સફળ કામગીરી કરી રહ્યું છે. ભૂતપૂર્વ વડાપ્રધાન

મનમોહનસિંહે જણાવ્યું હતું કે ભારત વૈશ્વિક મંદીને ખાળવા વિશેષ પગલાં લઈ રહ્યું છે તેમ બીજા દેશોએ પણ આ સ્થિતિ માટે પગલા લેવાની જરૂર છે. ભારતના આર્થિક વિકાસમાં મદદરૂપ શક્તિ સ્ત્રોતો જેવા કે ભારતની જનશક્તિ, ભારતની કુદરતી સંપત્તિ, ભારતીય અર્થતંત્રના કુશળ સંચાલકો, વગેરે સમૃદ્ધ વરસાનો ઉપયોગ કરીને વૈશ્વિક કક્ષાએ નોંધપાત્ર તથા સક્ષમ દેશ તરીકે અવતરણ થયું છે. નજીકના ભવિષ્યમાં ભારતને “વિકાશીલ દેશ” માંથી વિશ્વ કક્ષાની એશિયન મહાસત્તા બનવા તરફ કાયાપલ\ટ કરી શકે તેવા સ્ત્રોતો ભારત પાસે છે એમાં કોઈ બે મત નથી.

૩. વિજ્ઞાન અને ભારત

ભારતને પ્રક્ષેપાત્ર ક્ષેત્રે મહાસત્તા બનાવનાર મહાન વૈજ્ઞાનિક ડૉ.એ.પી.જે.અબ્દુલ કલામે ગાયડેડ મિસાઈલ્સ બનાવી દેશનો ડિક્લેન્સ અને અંતરિક્ષ ક્ષેત્રે વિકાસ કરી દેશની નામના વધારી છે. તેવી જ રીતે ડૉ.ચંદ્રશેખર વેંકટ રામને ઈ.સ.૧૯૩૦ માં “રામન ઈફેક્ટ”ની શોધ કરી નોબલ પારિતોષિક મેળવીને એશિયાના પ્રથમ વિજેતા બન્યા હતા. ભારતે પોતાનું ચંદ્રયાન મિશન તેમજ વર્તમાન સમયમાં મંગળ યાન મિશન સફળતા પૂર્વક પર પહોંચ્યું છે. ભારતમાં અવકાશી સંસોધન માટેની સંસ્થા ISRO ની કામગીરી વિશ્વભરમાં પ્રખ્યાત છે જે કૃત્રિમ ઉપગ્રહો માટેના વાહનો તૈયાર કરી ઉપગ્રહો છોડવાનું તથા તેને નિયંત્રણ કરવાનું કામ પણ કરવામાં આવે છે. તેમજ ફીઝીકલ રીસર્ચ લેબોરેટરી માં સમસ્યાનો અભ્યાસ કરી પોતાનો રીપોર્ટ તૈયાર કરી સંબંધિત કચેરીએ મોકલીને વિશ્વભરની સમસ્યા હલ કરવામાં આવે છે.

૪. સંરક્ષણ ક્ષેત્રે ભારત

ભારતે વિશ્વના ઘણા દેશો સાથે પરમાણુ કરાર કર્યા છે. તેનાથી ભારત અન્ય દેશોમાંથી એનરીચ્ડ યુરેનિયમ મેળવીને પોતાના દેશમાં પરમાણુ વીજળી ઉત્પન્ન કરી શકશે અને અહીંના વીજળીના પ્રશ્નો હલ થઈ જશે. ભારતે પોતે પોતાના શરૂઆતના આણુ ઘડાકાઓથી પોતાની શક્તિ વિશ્વને બતાવી દીધી છે. આજે ભારતે વર્ષોની મહેનત બાદ આણુ સબમરીન બનાવવામાં સફળતા મેળવી છે. નૌકાદળ વિકાંત અને વિરાટ બે મુખ્ય વિમાન વાહક યુદ્ધ જહાજ તથા રાજપૂત, રણજીત, રાણા, ગોમતી, ગોદાવરી, ગંગા નામના વિનાશક જહાજો તથા ઘણી ફ્રીગેટ ધરાવે છે. ભારતનું ભૂમિદળ બહાદુર સૈનીકો સાથે વિશ્વમાં ચોથું સૌથી મોટું સ્થાન ધરાવે છે. ભારતે વાયુદળમાં પણ ખુબ જ ટૂંકા ગાળામાં ઘણી મોટી પ્રગતિ કરી છે. ભારતનું વાયુદળ US-૨૨, હન્ટરનેટ, મીગ, HF-૪૫, જગુઆર, મિરાજ જેવા અત્યાધુનિક લડાયક વિમાનોથી સજ્જ છે.

૫. આરોગ્ય અને શિક્ષણ ક્ષેત્રે ભારત

ભારતની મોટા ભાગની વસ્તી ગામડાઓમાં વસે છે. દરેક જગ્યાએ સારી આરોગ્યની સેવાઓ પૂરી પડવાનું અઘરું હોવા છતાં આપણે આ કામ બહુ સારી રીતે આગળ વધારી રહ્યા છીએ તેની પ્રશંસા યુ.એન.ની આરોગ્ય સમિતિ પણ કરે છે. આજે ગ્રામ્ય લેવલે PHC તાલુકા અથવા નગર લેવલે CHC તથા જીલ્લા લેવલે Civil Hospitalsનું માળખું આગવું મહત્વ ધરાવે છે. Tele Medicine ક્ષેત્રે પણ માળખું રચાય રહ્યું છે. ભારતમાં હવે મેડીસીન ક્ષેત્રે ક્રાંતિ કરતા વૈજ્ઞાનિકોની પણ કમી નથી.

આજે ભારતમાં શિક્ષણ ક્ષેત્રે પણ ઘણું મોટું પ્રદાન જેવા મળે છે. આજે ભારતમાં પણ વિશ્વકક્ષાના અભ્યાસક્રમ ચલાવતી સંસ્થાઓ પણ કાર્યરત છે. આજે ભારતમાં કોઈ પણ બાળક નિરક્ષર ના રહી જાય તે માટે ૬ થી ૧૪ વર્ષના બાળકોને મફત અને ફરજિયાત શિક્ષણ આપવાનો કાયદો ભારત સરકાર દ્વારા બનાવવામાં આવ્યો છે અને સતત કાર્યક્રમો દ્વારા એમાં નવા નવા સોપાનો સર કરવામાં આવી રહ્યા છે. જે એક નોંધનીય બાબત છે.

૬. વૈશ્વિક સિદ્ધિઓ

- ભારતમાં નાના અને માધ્યમ કક્ષાના ઉદ્યોગોનો નિકાસમાં ફાળો ૧.૨ ટકા જેટલો છે.
- વિશ્વના ૯૦ ટકાથી પણ વધુ ડાયમંડનું પોલીસીંગ ભારતમાં થાય છે.વિશ્વબજારમાં પ્રાપ્ત દરેક ૧૨ ડાયમંડમાંથી ૧૧ ડાયમંડ ભારતમાં ટાઈઆ થાય છે.
- દૂધ ઉત્પાદનમાં ભારતનો હિસ્સો ૧૫ ટકા છે.
- તમાકુના ઉત્પાદનમાં ત્રીજા ક્રમે છે.ગુજરાતનો ચરોતર વિસ્તાર સોનેરી પાનનો મુલક કહેવાય છે.
- તાતા મોટર્સ દ્વારા વિશ્વમાં સૌથી સસ્તી કાર નેનો બનાવવામાં આવી છે.
- વિશ્વ વેપાર સંગઠન દ્વારા ભારતને અન્ય વિકસતા અર્થતંત્રો જેવાકે બ્રાઝીલ, ચીન અને રશિયાની તુલનામાં વધુ નિયંત્રિત દેશ તરીકે વર્ણવવામાં આવ્યું છે.
- ભારતમાં દર વર્ષે ૧૫૦૦૦૦ મેડીકલ પ્રવાસીઓ ફક્ત સારવાર માટે જ ભારતમાં આવે છે.

૭. સમાપન

ભારતમાં વિકાસ કરવો એક પડકારરૂપ બાબત છે. પણ એ પડકારોનો પણ સામનો કરવાની શક્તિ ભારતના નાગરિકોમાં રહેલી છે જે આપણે ઘણી જગ્યાએ સાબિત કરી ચુક્યા છીએ. ભારતનું અર્થતંત્ર આજે આણુવિજ્ઞાન, અવકાશ વિજ્ઞાન, IT વગેરે ક્ષેત્રે મહાસત્તાની હરોળમાં પહોંચવા સક્ષ્મ થઈ રહ્યું છે. દેશમાં ઘણા વિદેશી રોકાણો આકર્ષવામાં આપણે સફળ થયા છીએ. આજે આપણી દરેકની ઈચ્છા આઝાદ ભારત ઉપરાંત વિકસિત ભારતમાં જીવવાની છે. માટે આ આપણી ઈચ્છા પૂરી કરવા માટે આપણે સૌએ વિકાશીલ ભારત માંથી વિકસિત ભારત બનાવવા એક સાથે મળીને પ્રયત્ન કરવા પડશે.

સંદર્ભ

૧. લેટેસ્ટ ફેક્ટસ ઇન જનરલ નોલેજ
૨. સાધના મેગેઝીન
૩. ગુજરાત સમાચાર